

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

توسّل (۵)

راهها و کیفیت توسّل

عنوان و نام پدیدآور: توسل [کتاب] / هیات تحریریه موسسه در راه حق.

مشخصات نشر: قم: موسسه در راه حق، ۱۳۹۸ -

مشخصات ظاهری: ۴۰ ص.

شابک: دوره ۳-۵۰-۵۵۱۵-۶۰۰-۹۷۸؛ ج ۱-۵-۲۷-۵۵۱۵-۶۰۰-۹۷۸؛ ج ۲-۴-۲۴-۵۵۱۵-۶۰۰-۹۷۸

ج ۳-۸-۴۲-۵۵۱۵-۶۰۰-۹۷۸؛ ج ۴-۵-۴۳-۵۵۱۵-۶۰۰-۹۷۸؛ ج ۵-۲-۴۴-۵۵۱۵-۶۰۰-۹۷۸

ج ۶-۹-۴۵-۵۵۱۵-۶۰۰-۹۷۸؛ ج ۷-۶-۴۶-۵۵۱۵-۶۰۰-۹۷۸؛ ج ۸-۳-۴۷-۵۵۱۵-۶۰۰-۹۷۸

ج ۹-۰-۴۸-۵۵۱۵-۶۰۰-۹۷۸؛ ج ۱۰-۷-۴۹-۵۵۱۵-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبای مختصر

مندرجات: ۱. توسل چیست؟ و چرا؟- ج ۲. توسل در قرآن- ج ۳. پیامبر ﷺ و اهل بیت علیهم السلام-

ج ۴. توسل صحیح- ج ۵. راهها و کیفیت توسل- ج ۶. اهل سنت و توسل- ج ۷. وها بیت و

توسل- ج ۸. توسل، بررسی شبهات- ج ۹. آثار توسل- ج ۱۰. توسل در بیان و سیره علما

موضوع: توسل

شناسه افزوده: موسسه در راه حق، هیات تحریریه

رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ ت/۹/۶/۲۲۲۶- BP - رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۶۸- شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۸۱۳۷۳

نام جزوه: راه‌ها و کیفیت توسل (توسل شماره ۵)

نویسنده: هیات تحریریه موسسه در راه حق

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۸ - شمارگان: ۲۰۰۰

شابک (توسل شماره ۵): ۲-۴۴-۵۵۱۵-۶۰۰-۹۷۸

شابک دوره: ۳-۵۰-۵۵۱۵-۶۰۰-۹۷۸

چاپخانه: سلمان فارسی - مشخصات ظاهری: ۴۰ صفحه

نشانی: قم، خیابان آیت‌الله مرعشی نجفی (ارم) کوچه ۲۰ - پلاک ۱۰

تلفن: ۲-۳۷۷۴۳۲۲۱ (۰۲۵) - www.darrahehaq.com

سامانه پیامکی پاسخ به سؤالات مذهبی: ۱۰۰۰۲۲۲۳۳۳

این جزوه رایگان است. لطفاً پس از مطالعه در اختیار دیگران قرار دهید تا از آن

بهره‌مند شوند.

أ. راهها و کیفیت توسل

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱.....	الف. راههای توسل
۳.....	۱. خواندن خدا به حق اولیاء او
۵.....	۲. درخواست دعا از اولیای الهی
۷.....	۳. درخواست حاجت از اولیای الهی
۸.....	۴. نذر
۱۲.....	نذر در سخن اندیشمندان
۱۶.....	۵. تبرک به آثار خوبان
۲۲.....	۶. شرکت در عزاداری و سوگواری
۲۴.....	۷. زیارت اماکن متبرکه
۲۹.....	ب. کیفیت توسل
۲۹.....	۱. اصرار و تکرار
۳۲.....	۲. زمان و مکان مناسب
۳۴.....	ج. جلسات توسل

توسل (۵) / ب

سخن ناشر

با یاری خدای متعال و عنایت اولیای او توانستیم بار دیگر در خدمت فرهنگ نورانی اهل بیت نبوت (علیهم السلام) باشیم. امیدواریم این بار نیز با همکاری شما تجربه موفق گذشته را تکرار کنیم. جزوات مفید و مختصر را در اختیار علاقمندان قرار دهیم و در ارتقاء سطح عقیدتی جامعه ولایی تشیع قدمی کوچک برداریم.

در این روزگار پر سر و صدا آنچه خواهد ماند محتواهای متکی بر عقاید حقه و مستند به منابع صحیحی است که بتوان در روز حساب از آن دفاع کرد و دیگر سر و صداها به تعبیر اهل روزگار

ج / راه‌ها و کیفیت توصل

مجازی و خیالی است، هرچند در روز واپسین باید به صورت حقیقی پاسخگو باشند. امیدواریم همه با درک شرایط به استحکام بنیان‌های عقیدتی همت بگماریم.

موسسه در راه حق

الف. راه‌های توسل

یکی از مهم‌ترین نکاتی که در توسل مطرح است، روش صحیح توسل است که وصول به نتیجه‌ی کامل، مبتنی بر آن است. وسیله، شیء و روشی دل‌بخواهی نیست و از بیانات معصومین علیهم‌السلام فهمیده می‌شود که شرایط خاصی دارد و نتیجه کامل که سعادت دنیا و آخرت است و پیش‌تر توضیح آن گذشت، بدون آن عاید نمی‌شود. وسیله منحصر در آن چیزی است که دین آن را قرار می‌دهد یا تأیید می‌کند. متوسل گناه‌کار باشد یا نباشد، گمراه باشد یا نباشد از ارزش وسیله نمی‌کاهد و به آن نمی‌افزاید.

چه بسا فردی خیال کند که از راه توسل به کسی یا چیزی یا کاری به نتیجه‌ی مورد نظر دست پیدا کرده است، درحالی‌که نصیبی که هم‌زمان با آن به او رسیده، از موارد امهال است که خدای رحمان به ستمگران مهلت داده است و خوبی او و درستی روش او را اثبات نمی‌کند. برعکس اگر توسل به روش صحیحی پیدا کرد و نتیجه مقطعی و سریع نگرفت دلیل بر بی‌نتیجه بودن توسل او نیست.

حال چگونه متوسل بشویم تا به آن هدف والا و برتر از خلقت که سعادت‌مندی و نزدیکی و تقرب به سوی خدای عزّ و جلّ است، برسیم؟

توسل (۵) / ۳

پاسخ موارد چندی است که در روایات عترت طاهره علیهم السلام بیان شده و به بخشی از آن در ذیل اشاره می‌کنیم:

۱. خواندن خدا به حق اولیاء او

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرموده است:

«...به‌راستی، آدم آنگاه که گرفتار آن خطیئه شد، توبه‌اش این بود که گفت: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ لَمَّا غَفَرْتَ لِي»؛ «بارالها! به‌راستی، من از تو به‌حق محمد و آل محمد درخواست می‌کنم که مرا بیامرزی».

پس خداوند او را آمرزید.

و همانا نوح آنگاه که بر کشتی سوار شد و از غرق شدن ترسید، گفت: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ لَمَّا أَنْجَيْتَنِي مِنَ الْغَرَقِ»؛ «بارالها! به راستی من از تو به حق محمد و آل محمد درخواست می‌کنم که مرا از غرق شدن نجات دهی».

پس خدا او را از غرق شدن نجات داد. و به راستی ابراهیم آنگاه که در آتش افکنده شد، گفت: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ لَمَّا أَنْجَيْتَنِي مِنْهَا»؛ «بارالها! به راستی من از تو به حق محمد و آل محمد درخواست می‌کنم که مرا از آن نجات دهی». پس خدا آن را برای او خنک و امن قرار داد.

توسل (۵) / ۵

و به‌راستی موسی آنگاه که عصا را افکند و در خودش احساس ترس کرد، گفت: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ لَمَّا آمَنْتَنِي»؛ «بارالها! به‌راستی من از تو به‌حق محمد و آل محمد درخواست می‌کنم که مرا امنیت بخشی». پس خدای عزّ و جلّ به او فرمود: نترس؛ به‌راستی تو برتری!^۱

۲. درخواست دعا از اولیای الهی

درخواست دعا همچنان که از برادر و خواهر مؤمن امری صحیح و پسندیده است، از اولیای الهی و

۱. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، ج ۱۶، ص ۳۶۶.

آبرومندان درگاه او به طریق اولی به جا و پسندیده است.^۱

عبدالله بن ابان زیّات به امام رضا علیه السلام عرض می‌کند: «به درگاه خدا برای من و خانواده‌ام دعا کنید». حضرتش فرمود: «آیا (گمان می‌کنی تاکنون دعا) نکرده‌ام؟ به خدا سوگند، به راستی اعمال شما هر روز و شب بر من عرضه می‌شود (و من برای شما دعا می‌کنم)».^۲

۱. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، دارالوفاء، ج ۹۴، ص ۲۲، ح ۲۰.

۲. کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، ج ۱، ص ۲۶۵.

توسل (۵) / ۷

۳. درخواست حاجت از اولیای الهی

قسم سوم توسل به این صورت است که به طور مستقیم حاجت خود را از اولیای الهی طلب کنیم، همان طور که صحابی رسول خدا ﷺ به ایشان عرض کرد: «أَسْأَلُكَ مُرَافَقَتَكَ فِي الْجَنَّةِ»؛ «از تو می خواهم در بهشت هم نشینت باشم».^۱

۱. ابن ابی الحدید معتزلی، شرح نهج البلاغه، چاپ دوم، دار احیاء التراث العربی، بیروت، ۱۳۸۶ هـ ق، ج ۱۰، ص ۲۰۷.

۴. نذر

یکی از روش‌های توسل نذر است که البته مثل سایر انواع، مورد بی‌مهری برخی بی‌خبران قرار گرفته است.

نذر یعنی ملزم کردن خود به انجام عملی خاص برای خدا، مانند اینکه دانش‌آموزی بگوید: اگر در امتحان موفق شوم، بر عهده من است که برای رضای خداوند یک دوره قرآن ختم کنم. گاهی در ضمن نذر برای خدا، متعهد می‌شود که ثواب عمل را به دیگری اهدا کند و می‌گوید: برای خداوند نذر می‌کنم یک

توسل (۵) / ۹

دوره قرآن قرائت کنم و ثواب آن را به روح فلانی
اهدا نمایم.

این گونه نذر در بین مسلمانان معمول است که
عملی را برای خداوند انجام می دهند و ثواب آن را
نثار اولیای الهی می نمایند و به صورت مختصر
می گویند برای پیامبر نذر می کنم که در این عبارت
برای «پیامبر» به عنوان مورد اهدای ثواب ذکر شده
است. توضیح آن بر طبق آموزه های قرآن اینکه دو
نوع استعمال «لام» در قرآن کریم وجود دارد:

۱. آیه‌ای که به نقل از همسر عمران می‌فرماید:

﴿رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا﴾^۱؛ «خداوندا! آنچه را

در رحم دارم برای تو نذر کردم».

در اینجا لام در «لک(برای تو)» نیت نذر را بیان

می‌کند؛ برای خدا نذر می‌کنم، مانند لام در جمله

«صَلَّيْتُ لِلَّهِ بِرَأْسِي خَدَا نَمَازٌ مِی خَوَانِمِ اسْت» که بدون

آن، نماز و نذر واجب منعقد نمی‌شود.

۲. آیه شریفه: ﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَ الْمَسْكِينِ﴾^۲؛

«زکات‌ها برای فقرا و مساکین است».

۱. سوره آل عمران، آیه ۳۵.

۲. سوره توبه، آیه ۶۰.

توسل (۵) / ۱۱

لام در اینجا مالکیت را می‌رساند. «للفقراء» (برای فقرا)؛ این گونه لام مالکیت بهره‌مندی از صدقات را معین می‌کند. البته بهره‌مندی در نذر شامل بهره‌ی معنوی و ثواب نیز می‌باشد. نذر برای امام حسین علیه السلام کارهایی در مسیر بزرگداشت امام حسین علیه السلام و اهداء بهره‌ی معنوی و ثواب آن به ایشان را هم در بر می‌گیرد.

نتیجه اینکه نذر برای اولیای الهی و انسان‌های صالح، بنا بر توضیحاتی که گذشت، بی‌اشکال است.

نذر در سخن اندیشمندان

در اینجا مناسب است به ذکر جملاتی از برخی متفکرین و اندیشمندان مسلمان درباره‌ی صحت نذر برای اولیاء دین پردازیم.

خالدی در کتاب «صلح الاخوان» می‌نویسد: مسئله نذر، به نیت و انگیزه نذرکنندگان بستگی دارد؛ چراکه «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ»، چنانچه قصد نذر کننده خود شخص و تقرّب به او باشد، قطعاً چنین نذری جایز نیست؛ اما اگر قصد او خداوند متعال باشد ولی نفع آن به گونه‌ای به انسان‌ها برسد و ثوابش به

توسل (۵) / ۱۳

شخص مورد نظر اهدا شود نه تنها جایز است، بلکه وفا به این نذر واجب خواهد بود.^۱

عزّامی نیز در کتاب فرقان القرآن آورده است: اگر کسی در مورد انگیزه‌ی مسلمانان از نذر و قربانی برای انبیاء و صالحین تحقیق کند، به این نتیجه خواهد رسید که انگیزه‌ای جز صدقه دادن از طرف آنها و اهداء ثواب آن به روح اموات ندارند. اجماع اهل سنّت بر آن است که صدقه‌ی انسان‌های در حال حیات به اموات می‌رسد و مفید به حال آنهاست.

۱. داوود افندی النقشبندی الخالدي، صلح الاخوان، ص ۱۰۲.

روایاتی که در این زمینه وجود دارند، صحیحه و مشهوره هستند.^۱

ابو داود از میمونه نقل می‌کند: که پدرم از پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ پرسید: یا رسول‌الله! من نذر کرده‌ام چنانچه خداوند به من پسری عطا کرد، چند گوسفند در منطقه «بوانه» ذبح کنم. (او می‌گوید: من درست متوجه نشدم، اما گویا میمونه از ۵۰ گوسفند سخن می‌گفت).

پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فرمودند: آیا در آن منطقه بتی وجود دارد؟

۱. شیخ سلامه عزامی شافعی، فرقان القرآن، ۱۳۳.

پدر میمونه گفت: خیر.

حضرت فرمودند: به نذر خود برای خدا وفا کن.^۱

چنانکه ملاحظه می‌شود پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در مورد وجود بت در جایی که ذبح صورت می‌گیرد پرسش دارند و این نشان می‌دهد که تنها نذری حرام است که برای بت‌ها باشد؛ زیرا عادت مردم جاهلی بر آن بود؛ چنان‌که قرآن می‌فرماید: ﴿وَمَا ذُبِحَ عَلَى التُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَفْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فِسْقٌ﴾^۲؛

۱. ابو داود سلیمان بن اشعث سجستانی، سنن ابی داود: ج ۲ / ص ۸۱.

۲. سوره مائده، آیه ۳.

«آنچه برای بت‌ها ذبح می‌شود ... فسق و گناه است».

هر انسانی که در احوال نذرکنندگان دقت کند، درمی‌یابد که نذر آنان برای خداوند و جلب رضایت اوست. به‌طور نمونه، ذبح خود را برای خدا و با نام خدا انجام می‌دهند و ولیّ خدا از ثواب قربانی و فقرا از گوشت آن بهره‌مند از آن هستند.

۵. تبرک به آثار خوبان

رسانیدن فیض خداوند به مردم از طریق علل و اسباب عادی، از سنت‌های الهی است؛ اما خدای مَنان گاهی و به دلایلی فیض خود را از طریق علل و

توسل (۵) / ۱۷

عوامل غیر معمول و خارق العاده جاری می سازد. این موارد یا مربوط به اعجاز و اثبات نبوت است، یا برای تکریم و بزرگداشت شخص خاص است و کرامت است.

مؤمنان هم گاهی برای تقویت ایمان خود و دیگران و گاهی برای تکریم و بزرگداشت مؤمنان برتر و اسوه قرار دادن آنان، به آثار آنان تبرک می جسته اند. این فرهنگ و سنت جاری و پیوسته، نمونه ها و آثار و برکات عملی بی شماری داشته و دارد. این تبرک جستن هم نوعی توسل عملی است. مسلمانان، به آثار رسول خدا ﷺ از قبیل موی آن حضرت، آب وضو، لباس، ظروف و بدن مطهر آن

حضرت و... تبرک می‌جستند تا اینکه به‌صورت سنتی در بین صحابه درآمد و سپس تابعین و صالحین در عصرهای بعد از آنان پیروی نمودند.

ابن هشام در کتاب خود این‌گونه اظهار می‌دارد که قریش، عروۀ بن مسعود ثقفی را به نزد پیامبر فرستادند. او مدتی در محضر رسول خدا ﷺ نشست و پس از آنکه از قصد پیامبر ﷺ برای حرکت به طرف مکه خبردار شد، به‌سوی قریش بازگشت و از آنچه دیده بود گزارش داد و گفت: وقتی محمّد ﷺ وضو می‌گیرد، اصحابش برای گرفتن آب وضوی او از یکدیگر سبقت

توسل (۵) / ۱۹

می‌گیرند و هر مویی که از سر او می‌افتد، برمی‌دارند. سپس ادامه داد: ای قبیله قریش! من، کسری، قیصر و نجاشی را دیده‌ام. ولی به خدا سوگند هرگز فرمانروایی را در میان قوم خود مانند محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ در میان یارانش ندیدم. من گروهی را دیدم که به هیچ قیمتی حاضر به تسلیم محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ نیستند؛ اینک خود دانید.^۱

بسیاری از اندیشمندان مسلمان، وقایعی را که در زمینه تبرک صحابه به آثار پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ رخ داده است ثبت و ضبط کرده، کتاب‌ها نوشته‌اند. تبرک کام اطفال

۱. ابن هشام، السیره النبویه، ج ۲، ص ۳۱۴، صلح حدیبیه.

به وسیله پیامبر ﷺ، تبرک به وسیله دست کشیدن پیامبر ﷺ، استفاده از آب وضو و باقیمانده خوردنی‌ها و نوشیدنی‌های آن حضرت از جمله‌ی این موارد است. آنان به آبی که حضرت در آن دست کرده یا از آن نوشیده، ظرف آب، جای لب‌ها، منبر، سکه‌هایی که به کسی داده بودند و به قبر آن حضرت تبرک می‌جستند و با گذاردن گونه‌های خود بر تربت پاک آن حضرت، اشک می‌ریختند.

محمد طاهر بن عبدالقادر، از علمای مکه مکرمه، کتابی با عنوان تبرک الصّحابه نگاشته است. در بخشی از این کتاب آمده است:

توسل (۵) / ۲۱

صحابه رسول خدا ﷺ که الگوی هدایت یافتگان و صالحانند بر تبرک به آثار رسول خدا ﷺ، اتفاق نظر دارند. آنان خود از مو، آب وضو، عرق، لباس، ظروف، تماس با بدن آن حضرت و... تبرک می‌یافتند. این‌گونه تبرک‌ها در زمان آن حضرت انجام می‌شد و ایشان با عدم مخالفتشان آن را تأیید می‌کردند و این، خود، دلیل محکمی بر مشروعیت این اعمال است و اگر مشروعیت نداشت و مورد تأیید آن حضرت نبود، قطعاً پیامبر ﷺ از آن نهی می‌کردند و جلوگیری می‌نمودند.

۶. شرکت در عزاداری و سوگواری

عزاداری و سوگواری بر اهل‌بیتی که دل ایشان اقیانوس صبر به خاطر نجات امت است، وظیفه ماست.

از این گذشته، اشک‌هایی که در مراسم عزاداری ائمه اطهار علیهم‌السلام ریخته می‌شود، از روش‌های تأییدشده در توسل است. در این حالات و لحظات است که انوار رحمت الهی بر بنده نازل می‌گردد و زنگار دل‌ها را می‌شوید و دل‌ها را پاک و مطهر می‌سازد. اگر بنده با چنین حالتی از خداوند طلب آمرزش یا درخواستی

توسل (۵) / ۲۳

بنماید، با امید به فضل بی‌کران الهی گناهِش آمرزیده
و حاجتش روا خواهد شد.

امام باقر علیه السلام از امام سجاد علیه السلام نقل کردند:

«هر مؤمنی اشکش جاری شود تا بر گونه‌هایش

روان گردد، در اثر رنجی که در دنیا از دشمن ما به ما

رسیده، خدا او را در جایگاه راستین در بهشت جا

خواهد داد و هر مؤمنی که رنجی در راه ما به او

برسد و از سنگینی رنجی که در راه ما به او رسیده

اشکش بر گونه‌اش جاری گردد، خدا آن رنج را از او

برمی‌گرداند و روز قیامت او را از خشم و آتش در امان نگاه می‌دارد»^۱.

در هر صورت، مجالس بزرگداشت اولیاء خدا و ائمه هدی علیهم‌السلام، روح ارادت و توجه به خدای متعال را در دل افراد به جریان می‌اندازد.

۷. زیارت اماکن متبرکه

رفتن کنار مزار مطهّر پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و ائمه علیهم‌السلام و زیارت اماکن متبرکه از راه‌های توسّل می‌باشد. خداوند یکی از عوامل اجابت ادعیه و تقرّب به خود را توجه به مراقده ائمه هدی علیهم‌السلام قرار داده است.

۱. ابن قولویه قمی، کامل‌الزیارات، ص ۱۰۰.

توسل (۵) / ۲۵

خداوند برکات ویژه‌ای را برای مزار اولیای خود مقرر کرده است که تا کسی در آن مکان‌ها حاضر نشود، از آن فیوضات بهره‌مند نمی‌گردد.

پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمودند: «مَنْ زَارَ قَبْرِي وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي»؛ «هرکس قبر مرا زیارت کند، شفاعت برای او حتمی خواهد بود».^۱

ابوهاشم جعفری می‌گوید: به دیدار امام هادی عَلَيْهِ السَّلَام نائل شدم. ایشان را مبتلا به تب و بیماری دیدم. حضرتش فرمود: یکی از دوستان ما را به حائر (کربلا) بفرست تا در آنجا برای من دعا کند. در راه،

۱. أبو الحسن علی بن عمر الدارقطنی، سنن دارقطنی، ج ۲، ص

علی بن بلال با من روبرو شد. خواسته آن حضرت را با او در میان گذاشتم و از او خواستم که برود. گفت: شنیدن و فرمان بردن؛ ولی من می‌گویم: او از حائر (و سرزمین کربلا) بالاتر است؛ زیرا به منزله صاحب حائر است و دعای او برای خودش بالاتر از دعای من برای او در حائر است. گفته او را به امام عَلَيْهِ السَّلَامُ عرضه داشتم. حضرتش به من فرمودند: به او بگو: پیامبر خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ از بیت و حَجَرِ بالاتر بود و بیت را طواف می‌کرد و حجر را استلام می‌نمود (و به نیت بیعت دست می‌کشید) و به‌راستی برای خدای تعالی بعه‌هایی است که دوست دارد در آن‌ها دعا شود،

توسل (۵) / ۲۷

پس برای آن کس که دعا کرده مستجاب بگرداند و
حائر از آن‌هاست.^۱

سیره مسلمین که پیوسته در مکان‌هایی که عزیزان
خدا به خاک سپرده شده‌اند، نماز می‌گزارند و به
نیایش و دعا می‌پردازند، می‌رساند که دعا و نماز در
این مشاهد از فضیلت برتر برخوردار است و هدف،
جز این نیست که به شرافت محل توسل جسته و
عمل خود را در محلی انجام دهند که مورد توجه
خدا است.^۲

۱. ابن قولویه قمی، کامل الزیارات، ص ۲۷۴.

۲. عباس شهیدی، توسل در نگاه قرآن و حدیث، ص ۱۵۹.

قبور ائمه عليهم السلام و اولیای الهی، هم محل توسّل است و هم محل پیدایش حال توسّل؛ زیرا امیال نفسانی و خواسته‌های پست در این مواضع فروکش کرده و حالات ارزشمند روحی و معنوی پیدا می‌شود. عالی‌ترین ساعات عمر بشر، ساعاتی است که در مساجد و کنار قبور اولیاء خدا، یا هنگام خواندن قرآن و دعا، رضایت پروردگار از او حاصل می‌شود.^۱

۱. عباس شهیدی، توسل در نگاه قرآن و حدیث، ص ۱۷۴.

ب. کیفیت توسل

عوامل مؤثر دیگری در استجابات دعا و توسل وجود دارد که بدان‌ها اشاره می‌گردد:

۱. اصرار و تکرار

باید در دعا و توسل استواری داشت و اصرار ورزید. اوامر خداوند و اولیایش فقط به یکبار دعا و ذکر و توسل محدود نمی‌شود، بلکه اصرار و تکرار در آن‌هم سفارش شده است.

عده‌ای از مردم هنگام دعا و توسل، با شتاب عمل می‌کنند و بدون در نظر گرفتن مصلحت، با یکبار دعا بی‌صبرانه منتظر اجابت آنند. دراین‌باره

ائمه‌ی بزرگوار علیهم‌السلام بیان می‌کنند که اولاً، اصرار داشته باشید، ثانیاً، اجابت آن را مشروط به مصلحت خدا بدانید.

امام صادق علیه‌السلام فرموده‌اند: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ كَرِهَ
إِلْحَاحَ النَّاسِ بَعْضِهِمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الْمَسْأَلَةِ وَأَحَبَّ ذَلِكَ
لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ أَنْ يُسْأَلَ وَيُطْلَبَ مَا عِنْدَهُ»؛

«خداوند دوست ندارد که بنده‌ها در درخواست حاجت به یکدیگر اصرار ورزند؛ ولی این اصرار را برای خودش دوست دارد. خداوند عزّ و جلّ دوست می‌دارد

توسل (۵) / ۳۱

که از او درخواست شود و آنچه نزد اوست خواهش شود».

و نیز فرموده‌اند: «فَأَكْثِرْ مِنَ الدُّعَاءِ فَإِنَّهُ مِفْتَاحُ كُلِّ رَحْمَةٍ وَنَجَاحُ كُلِّ حَاجَةٍ وَ لَا يُنَالُ مَا عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا بِاللُّدْعَاءِ فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ بَابٍ يَكْثُرُ قَرْعُهُ إِلَّا يُؤَشِّكُ أَنْ يُفْتَحَ لِصَاحِبِهِ»^۱؛ «زیاد دعا کنید که دعا کلید هر رحمت و وصول هر حاجتی است و به آنچه نزد خداوند (عزوجل) است نتوان رسید جز به دعا؛ و به‌راستی هیچ دری را فراوان نکوبند جز اینکه امید است تا به روی کوبنده‌اش بازگردد».

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی (ط - الاسلامیة)، ج ۲، ص ۴۷۰.

۲. زمان و مکان مناسب

احادیث و روایات رسیده از ائمه‌ی اطهار علیهم‌السلام حاکی از این مطلب است که وقت دعا و توسل و مکانی که فرد در آن متوسل می‌شود و دعا می‌کند نیز در استجابت مؤثر است. این به معنی قبول نشدن دعا و توسل در ساعات عادی نیست؛ بلکه نشان‌دهنده این مطلب است که در برخی مکان‌ها و زمان‌ها، درهای رحمت الهی بازتر و دعا و توسل، فضیلت بیشتری دارد که با مراجعه به کتب ادعیه مثل مفاتیح می‌توان از آن‌ها آگاه شد.

توسل (۵) / ۳۳

در بین مکان‌هایی که خداوند به ذکر و توسل در آن‌ها بیشتر توجه دارد می‌توان به این موارد اشاره نمود: مگه‌ی مکرمه و بیت‌الله الحرام، مسجدالنبی ﷺ در مدینه، مسجد کوفه، حرم ائمه‌ی معصومین علیهم‌السلام، مسجد سهله، مسجدالاقصی، معراج گاه رسول خدا ﷺ .

پیش‌تر درباره‌ی حرم امام حسین علیه‌السلام روایتی زیبا از امام هادی علیه‌السلام آمد که به این بحث نیز ارتباط دارد. درباره حرم امام هادی علیه‌السلام هم روایت و دعای کوتاه و زیبایی آمده است که مشتاقان را به مفاتیح‌الجنان ارجاع می‌دهیم.

ج. جلسات توسّل

درباره‌ی اهمیّت اجتماع در دعا و توسّل، امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «مَا مِنْ رَهْطٍ أَرْبَعِينَ رَجُلًا اجْتَمَعُوا فَدَعَوْا اللَّهَ - عَزَّ وَجَلَّ - فِي أَمْرٍ إِلَّا اسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُمْ»^۱؛

«هیچ عده چهل نفری نیستند که برای دعا اجتماع کنند و خدا را بخوانند، مگر اینکه خداوند استجابت کند و اگر چهل تن نباشند، چهار تن باشند که خدا را ده بار بخوانند و دعا کنند و خدا برای آنها اجابت کند و اگر چهار تن هم فراهم نشود، یکی باشد که چهل بار به درگاه خدا دعا کند، خدای عزوجل برایش اجابت کند».

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی (ط-الاسلامیة)، ج ۲، ص ۴۸۷.